

Jemielity, Witold

Myszyniec centrum kościelnym Puszczy Zielonej

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 11, 91-100

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MYSZYNIEC CENTRUM KOŚCIELNYM PUSZCZY ZIELONEJ

1. POBYT JEZUITÓW

Puszcza Zielona zajmuje obszar między rzekami: Pisą od wschodu, Narwią od południa, środkowym biegiem Orzyca od zachodu i dolnym biegiem Omulwi od południowego zachodu; północną granicę stanowiły Prusy Wschodnie.¹ Główna część terenów puszczańskich wchodziła w skład starostwa łomżyńskiego, które później podzielono na dwa — łomżyńskie i ostrołęckie.²

Nasilenie ruchów osadniczych w Puszczy Zielonej przypada na drugą połowę XVII wieku. Jeszcze w końcu tego stulecia liczba mieszkańców Puszczy nie przekraczała dziewięciu tysięcy osób.³ Byli oni katolikami bądź protestantami. Pierwsi przybywali z ziem mazowieckich, drudzy napływali z sąsiednich Prus. Katolicy korzystali z posług religijnych w parafiach leżących na obrzeżu Puszczy, jak Kolno, Nowa Wieś, Nowogród, Ostrołęka. Zagęszczanie się osadnictwa narzuciło potrzebę zorganizowania ośrodka duszpasterskiego w samej Puszczy. Biskupowi płockiemu z pomocą przyszli jezuici; nie przywiązani do żadnej parafii mogli oddać się misjom na rozległym terenie.

Zakon ten powstał w połowie XVI wieku. Do Polski jezuitów sprowadził w 1564 r. biskup warmiński Stanisław Hozjusz. Wkrótce zakonnicy przeszli do innych diecezji zajmując się głównie szkolnictwem. W 1609 r. jezuici założyli kolegium w Łomży; było tutaj około dwudziestu zakonników. Poza nauczaniem młodzieży pracowali przy własnym kościele i głosili misje. Właśnie to jezuici łomżyńscy byli pierwszymi duszpasterzami mieszkańców Puszczy Zielonej.⁴

Na stały pobyt jezuici obrali sobie dogodny punkt komunikacyjny, obecny Myszyniec. Właściciel Puszczy, król Jan Kazimierz, 22 grudnia 1650 r. nadał wiosce Myszyniec przywilej na trzy targi: w święto Zwiastowania NMP, w wigilię Trójcy Świętej i w wigilię św. Marcina. Dochód z targów stanowił uposażenie dla nowo zbudowanego kościoła. W cztery lata potem król Jan Kazimierz potwierdził

¹ Z. Niedziałkowska. Ostrołęka, dzieje miasta. Wrocław 1967 s. 15.

² J. Damrosz. Zainteresowanie etnograficzne terenem Kurpiowskiej Puszczy Zielonej na tle historii regionu do czasu uwłaszczenia. W: Puszcza Zielona, t. I. Wrocław 1962 s. 57.

³ W. Majewski. Walki Kurpiów ze Szwedami w dobie wielkiej wojny północnej. „Kwartalnik Historyczny” z. 2 1959 s. 406

⁴ St. Załęski. Jezuici w Polsce, t. I cz. I Lwów 1900 s. 155; t. IV cz. III Kraków 1905 s. 1026.

prawo jezuitów do przebywania w Myszyńcu, nadał im ziemie na wystawienie domu i założenie ogrodu oraz zezwolił na wyrąb drzewa w Puszczy. Dnia 11 października 1651 r. biskup płocki Karol Ferdynand, brat króla, potwierdził pieczę duszpasterską jezuitów nad mieszkańcami starostwa łomżyńskiego i starostwa ostrołęckiego.⁵

Do 1725 r. w Myszyńcu pracowało dwóch ojców, od tego roku trzech, od 1745 r. czterech ojców. Przynajmniej jeden z nich przebywał na stałe przy kościele. Inni wyruszyli do odległych wiosek, odprowadzali msze święte w domach prywatnych i udzielali sakramentów; w 1796 r. naliczono 489 takich wyjazdów. W 1675 r. w spisie imiennym zakonników przy Stanisławie Karwackim zaznaczono „misjonarz w lasach”, w rok potem „misjonarz na pograniczu Prus”. W kolejnych latach „misjonarz” lub „misjonarz w lasach” widniało przy wielu nazwiskach.⁶

Jezuici pracowali w Myszyńcu do zniesienia ich zakonu aktem papieskim w 1773 r. Zakon odrodził się na początku XIX wieku, ale jezuita nie powrócił do Puszczy Zielonej. Pozostała po nich nazwa miejscowości, która wiąże się z terminologią zakonną. Jezuici stosowali trzy określenia dla miejsc swojego pobytu: dom, kolegium i misja. Dom stanowił główne centrum zakonu, kolegium znajdowało się w większym mieście, a misja skupiła zaledwie kilku zakonników. „Myszyniec” może wywodzić się właśnie od słowa „misja”. Nazwy „Myszyniec” użył król Jan Kazimierz, wymieniono ją w spisie wiosek województwa mazowieckiego w 1660 r. oraz w dokumencie króla Augusta II z 1718 r.; w tym ostatnim podano „w wiosce Myszyniec inaczej nazywanej Jezupole”.⁷ Jezuici pozostali na Puszczy i w sposób duchowy, poprzez katolickie wyznanie jej mieszkańców. Rywalizacja religijna z protestantami była jednym z powodów przybycia do Puszczy jezuitów łomżyńskich. Prężny zakon udowodnił swoją przydatność, nawet jeden z ojców opiekował się katolikami w sąsiednich miejscowościach Prus.

2. SIĘĆ PARAFIALNA

Od ponad dwustu lat w Myszyńcu pracują księża diecezjalni. W miejsce dawnej jednej, w Puszczy Zielonej powstało wiele parafii. Przedstawiamy proces ich tworzenia, rozpoczynając od Myszyńca. W 1668 r. w lasach łomżyńskich i ostrołęckich było około pięćdziesiąt skupisk ludności — wiosek, osad, hut żela-

⁵ ArŁm (Archiwum Diecezjalne w Łomży). Akta parafii Myszyniec 1789 — 1826, sygn. 319 k. 44; Akta parafii Myszyniec 1827 — 1886, sygn. 320 k. 146.

⁶ ARSJ (Archiwum Rzymskie Towarzystwa Jezusowego, fotokopie u jezuitów w Krakowie). Catal. brev.: 1641 — 1674, Lith. 56; 1675 — 1684, Lith. 56; 1686 — 1694, Lith. 56; 1695 — 1700, Lith. 57; 1711 — 1725, Lith. 57.

⁷ ArŁm, sygn. 319 k. 44; W. Jemielity. Parafie Puszczy Kurpiowskiej. Łomża 1975 s. 10; w opracowaniu tym wymieniono wioski parafii Myszyniec oraz parafii powstałych później.

nych, węglarni i smolarni. W 1775 r. w skład parafii Myszyniec wchodziły 34 „wsie”, w których mieszkało 4323 katolików, 49 luteranów i 23 żydów.⁸ Jednakże w 1740 r. parafia utraciła piętnaście wiosek na korzyść Kadzidła.

W skład nowopowstałej parafii Kadzidło, obok wspomnianych piętnastu wiosek, weszło siedem wiosek z parafii Nowogród i dziewięć wiosek z parafii Ostrołęka. W 1817 r. w parafii Kadzidło było 1259 domów i 6205 mieszkańców.⁹ Trzecią parafią w Puszczy została Turośl. Sama wioska jak i dwanaście ją otaczających należały do parafii Kolno. W 1817r. skupiły się one przy kaplicy w Turośli. Wkrótce przyłączyły się do nich cztery wioski z parafii myszyńskiej.¹⁰ Czwartym ośrodkiem kościelnym w Puszczy stały się Lipniki. Wioska ta w początkach należała do parafii Nowogród, następnie do parafii Kadzidło. W 1838 r. z Kadzidła odłączono osiem wiosek do Lipnik. Jak wspomniano wyżej, w 1740 r. do Kadzidła włączono piętnaście wiosek myszyńskich, ale nie znamy ich nazw. Trudno więc stwierdzić, czy któraś z nich przeszła do parafii Lipniki. W 1838 r. obok owych ośmiu wsi, przyłączono do Lipnik także jedną wioskę z Myszynca.¹¹

Pomimo oddawania wiosek, parafia Myszyniec była nadal liczna. Do 1830 r. przybyło w niej dziesięć nowych wiosek, liczba domów wzrosła do 1802, a liczba mieszkańców do 12671 osób. Były to wioski duże, przeciętnie po 41 domów, a w każdym domu po siedem osób. W 1876 r. w parafii znajdowało się wprawdzie 42 wioski, prawie tyle jak w 1830 r., ale liczba mieszkańców wzrosła do 17210 osób. Do jednych z najliczniejszych należała wioska Łyse. W 1862 r. osiadł w niej ksiądz, ale dopiero w 1884 r. powstała samodzielna parafia. Wszystkie osiem wiosek, razem 5458 osób, wydzielono całkowicie z parafii Myszyniec.¹² W macierzystej parafii pozostały trzydzieści cztery wioski. W 1899 r. siedem z nich utworzyło własną parafię w Czarni; według spisu z 1876 r. w tych wioskach mieszkało 2291 osób. Była to więc druga parafia całkowicie wyłoniona z terytorium Myszynca.¹³

W 1903r. powstała parafia Zalas. W jej skład weszły cztery wioski z parafii Myszyniec; jedna odeszła w 1903 r. a trzy przy tworzeniu parafii Łyse. Do parafii Zalas dołączono dwie wioski z parafii Turośl (które wcześniej były w parafii Kolno).¹⁴ W ostatnich czasach, w 1987 r. utworzono parafię w Wachu, która składa się z czterech wiosek. Jak wspomniano, w 1740 r. z Myszynca odeszło do Kadzidła piętnaście wiosek. Właśnie parafię Wach wydzielono z Kadzidła. Nowa

⁸ ArŁm, Wizytacje biskupie, sygn. 173 k. 150.

⁹ ArPł (Archiwum Diecezjalne w Płosku). Dekanat ostrołęcki w 1817 r., nr 411.

¹⁰ ArŁm. Akta kościoła filialnego w Turośli 1817 — 1906, sygn. 557 k. 138; 320 k. 557.

¹¹ ArŁm. Akta utworzenia parafii w Lipnikach 1820 — 1900, sygn. 238 k. 4, 50, 74

¹² ArŁm, sygn. 320 k. 150; Akta parafii Myszyniec 1858 — 1920, sygn. 321 k. 84, 86.

¹³ ArŁm. Akta kaplicy we wsi Czarnia 1886 — 1904, sygn. 50 k. 171.

¹⁴ ArŁm. Akta parafii w Zalasie 1881 — 1916, sygn. 634 k. 15.

parafia znajduje się w kierunku na Myszyniec. Najprawdopodobniej terytorium parafii Wach było do połowy XVIII wieku częścią parafii Myszyniec.¹⁵

Tak więc sześć parafii w Puszczy Zielonej: Kadzidło, Turośl, Lipniki, Łyse, Czarnia i Zalas posiada udokumentowane, a jedna prawie pewne — Wach pochodzenie od Myszyńca, przynajmniej w części wiosek. W 1982r. na terenie obecnej parafii Myszyniec wzniesiono kościół w Krysiakach i zapewne z czasem powstanie tutaj nowa parafia.¹⁶ Wydaje się, że można czynić odniesienie do jeszcze jednej parafii, mianowicie Baranowa. Utworzono ją w 1775 r. z terytorium starostwa przasnyskiego (16 wiosek), starostwa różańskiego (4 wioski) oraz wioski Zawady ze starostwa ostrołęckiego; wioska ta jako jedyna znajdowała się za rzeką Omulew. Stanowiąc część starostwa ostrołęckiego mogła ona podlegać jezuitom myszyńskim.¹⁷

Zaledwie dwie — Czarnia i Łyse z wymienionych wyżej parafii wydzieliły się całkowicie z terytorium parafii Myszyniec, inne powstały z połączenia wiosek wziętych z sąsiednich parafii. Jako pierwsza włączyła się do podziałów Ostrołęka. Od niej to w 1740 r. do Kadzidła odeszło dziewięć wiosek, wśród których były Dąbrówka i Lelis. W 1894r. w Dąbrówce utworzono parafię, a w 1989 r. w Lelisie zbudowano kościół, co czyni nadzieję na nową parafię. W parafii Ostrołęka nadal pozostały wioski za Narwią, m.in. Obierwia i Łęg Starościński. W 1987 r. w pierwszej ustanowiono parafię, w 1984 r. w drugiej wzniesiono kościół.¹⁸

Udział swój wniósł także Nowogród. Od niego wzięto do Kadzidła dziewięć wiosek, wśród których były Lipniki, gdzie w 1838 r. utworzono parafię. W 1965 r. na jej terenie, w Czarni, zamieszkał ksiądz, co faktycznie oznaczało usamodzielnienie się nowego ośrodka. W 1892 r. z terytorium Nowogrodu powstała parafia Zbójna, w której były m.in. wioski Dobrylas i Kuzie. W 1919 r. w pierwszej, a w 1921 r. w drugiej wiosce powstały parafie.¹⁹

Trzecią starą parafią na obrzeżu Puszczy było Kolno. W 1817 r. z części jej terytorium powstała parafia Turośl, która w 1903 r. przekazała dwie wioski, dawniej kolneńskie, dla Zalasa. W 1906 r. z parafii Kolno wydzieliła się parafia Leman, a w 1984 r. tuż za Pisą utworzono ośrodek duszpasterski w Koźle.²⁰

W dotychczasowych rozważaniach brano pod uwagę dawne starostwa łomżyńskie i ostrołęckie, które sięgały do rzeki Omulew. Znaczny obszar pomiędzy

¹⁵ W. Jemielity. Parafie Ostrołęki i okolicy. Łomża 1990 s. 34.

¹⁶ W. Jemielity. Dekanat Myszyński. Łomża 1990 s. 20.

¹⁷ ArPł. Descriptio ecclesiarum in visitatione generalis 1781, nr 300 k. 4.

¹⁸ W. Jemielity. Dekanat Myszyński. Łomża 1990 s. 20, 25.

¹⁹ ArŁm. Akta parafii Zbójna 1887 — 1892, sygn. 644 k. 20; Akta parafii Dobrylas 1919 — 1933, bez sygn. k. 1, 47; akta parafii Kuzie 1920 — 1933, bez sygn. k. 143. W. Jemielity. Parafie Łomży i okolicy. Łomża 1990 s. 29, 44.

²⁰ W. Jemielity. Parafie Jedwabnego, Kolna i okolicy. Łomża 1990 s. 26, 27

Omulwią i Orzycem należał do starej parafii Nowej Wsi. W drugiej połowie XVIII wieku wydzieliła się z niej parafia Baranowo, a na terenie tej wkrótce zbudowano kaplicę w Brodowych Łąkach, chociaż formalnie parafię utworzono w 1870 r. W 1909 r. z terytorium Baranowa powstała parafia Parciaki, w której była wioska Olszewka. W 1922 r. w Olszewce zbudowano kościół, a w 1966 r. zamieszkał na stałe ksiądz. Na skraju Puszczy Zielonej znajdują się dwie parafie — Zaręby i Drażdzewo, pierwsza z niewielkiej odległości od Omulwi, druga tuż przy Orzycu. Parafia Zaręby powstała w XVII wieku, w Drażdzewie istniała kaplica od połowy XVII wieku, lecz ksiądz zamieszkał na stałe w 1911 r.²¹

Obecna sieć parafialna Puszczy Kurpiowskiej ukształtowała się więc z podziału terytorium kilku wcześniejszych parafii. Największą rolę w tym odegrał Myszyniec. Kolejność powstawania parafii wskazuje na stopień kolonizacji poszczególnych części Puszczy Zielonej. Osadnicy zajmowali najpierw lepsze grunta, a gdy tych brakowało, słabsze.

3. KOŚCIOŁY

Pierwsi jezuici przebywali w Puszczy czasowo, dorywczo. Odprawiali msze święte i sprawowali sakramenty w domach i pomieszczeniach prywatnych. Odkąd zamieszkali w Myszyńcu, zapewne wzniesli kaplicę. W 1650 r. posiadali już nowy kościół, na uposażenie którego król Jan Kazimierz przeznaczył dochody z trzech targów. W miejsce drewnianego, skromnego kościoła, około 1698 r. zbudowano kolejny drewniany, ale większy i okazalszy. Służył on wiernym do 1708 r., kiedy spłonął z rąk żołnierzy szwedzkich. Budowę następnego drewnianego rozpoczęto w 1716 r. Był długi — 36 m, szeroki — 12 m i wysoki — 11 m, mógł pomieścić dwa tysiące wiernych. Ten kościół przetrwał do początku obecnego stulecia. W 1909 r. na jego miejscu rozpoczęto wznoszenie obecnego kościoła, a do liturgii przekazano go w 1921 r. Jest w stylu neogotyckim, z cegły, nie tynkowany, pięcionawowy, o wymiarach: długość 61 m, szerokość 30 m, wysokość do sklepienia 18 m, dwie wieże wysokie 50 m. Przed frontem kościoła stoi dzwonnica, wzniesiona około 1754 r. Jest ona z cegły, nie tynkowana, czworoboczna, o wymiarach: długość 18 m, szerokość 8 m, wysokość 12,5 m. W 1982 r. w Krysiakach zbudowano kościół. Jest z cegły, nie tynkowany, o wymiarach: długość 16 m, szerokość 16 m, wysokość do sklepienia 10 m, wieża 18 m.²²

Tworzące się parafie budowały własne kościoły. Przedstawimy je w układzie alfabetycznym miejscowości, najpierw w dawnych starostwach łomżyńskim i ostrołęckim, następnie w dawnym starostwie przasnyskim.

²¹ ArPŁ, nr k. 11, 122; *Visitationes decanatum 1782*, nr 307 k. 5. *Rocznik Diecezji Płockiej 1966* s. 59.

²² W archiwum Państwowym Łomży, w zespole Zarządu Powiatu Łomżyńskiego pod sygnaturą 1021 są plany kościoła w Myszyńcu z okresu jego budowy.

CZARNIA k. Lipnik. Drewniany kościół zbudowano w 1921 r. Jest w stylu kurpiowskim, o wymiarach: długość 28 m, szerokość 13 m, wysokość do sklepienia 8 m, wieżyczka 15 m.

CZARNIA k. Myszyńca. Drewnianą kaplicę wzniesiono w 1832 r. i powiększono ją w 1892 r. Obecny murowany kościół budowano w latach 1903 — 1907. Jest w stylu neogotyckim, z cegły, nie tynkowany, trójnawowy, o wymiarach: długość 50 m, szerokość 25 m, wysokość do sklepienia 15 m, wieża 30 m.

DĄBRÓWKA. W 1798 r. wzniesiono drewnianą kaplicę. W 1891 r. postawiono obecny drewniany kościół. Jest on na planie krzyża łacińskiego, o jednej nawie, długi 28 m, szeroki 10 m, wysoki do sklepienia 7 m, wieże 17 m.

DOBRYLAS. Drewniany kościół zbudowano w 1920 r. Jest w stylu kurpiowskim, jednonawowy, o wymiarach: długość 23 m, szerokość 11 m, wysokość do sklepienia 8 m, bez wieży.

KADZIDŁO. Przed 1710 r. znajdowała się drewniana kaplica. Kościoły drewniane budowano w latach 1740 i 1783. Obecny murowany wzniesiono w 1883 — 1886 r. Jest w stylu neobarokowym, z cegły, tynkowany, o wymiarach: długość 60 m, szerokość 22 m, wysokość do sklepienia 17 m, wieże 27 m.

KUZIE. Drewniany kościół postawiono w 1921 r. Posiada trzy nawy, jest długi 30 m, szeroki 16 m, wysoki do sklepienia 10 m. Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica, wysoka 10 m.

LELIS. Kościół budowano w latach 1987 — 1989. Jest dwupoziomowy; część dolna murowana, a górna drewniana, o wymiarach: długość 27 m, szerokość 10 m.

LEMAN. Drewnianą kaplicę zbudowano w 1809 r. drugą w 1860 r. i powiększono ją w 1906 r. Całość rozebrano w 1925 r. i wystawiono obecny kościół. Jest on z drewna, szalowany, jednonawowy, o wymiarach: długość 27 m, szerokość 16 m, wysokość do sklepienia 9 m. Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica, wysoka 11 m.

LIPNIKI. Drewniana kaplica zbudowana w 1775 r. służyła wiernym do 1844 r., kiedy wzniesiono murowany kościół, który powiększono w 1865 r. oraz dostawiono wieże w 1889 r. Kościół jest z kamienia i cegły, jednonawowy, o wymiarach: długość 35 m, szerokość 10 m, wysokość do sklepienia 6,5 m, wieże 15 m.

ŁĘG STAROŚCIŃSKI. Kamień węgielny poświęcono w 1982 r., w dwa lata potem rozpoczęto odprawianie nabożeństw w części zakrystyjnej. Kościół jest w stylu współczesnym, z cegły klinkierowej, o wymiarach: długość 30 m, szerokość 21 m, wysokość do sklepienia 11 m, wieża 19 m.

ŁYSE. Drewnianą kaplicę wzniesiono w 1789 r. i rozbudowano w 1863 r. Obecny kościół postawiono w 1882 r. Jest on z drewna, w stylu kurpiowskim, jednonawowy, z dwiema kaplicami, o wymiarach: długość 27 m, szerokość 20 m, wysokość do sklepienia 10 m, trzy wieże wysokie 25 m. Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica, wysoka na 20 m.

OBIERWIA. W 1974 r. uzyskano zezwolenie na budowę kościoła, od grudnia 1977 r. odprawiano nabożeństwa w kościele dolnym, potem przeniesiono je do części górnej. Kościół jest z cegły, tynkowany, o wymiarach: długość 33 m, szerokość 27 m, wysokość do sklepienia 9 m, wieża 28,5 m.

TUROŚL. Od 1811 r. istniała drewniana kaplica. Obecny kościół wzniesiono w 1871 r. Jest on z drewna, konstrukcji wieńcowej i szalowany, na planie krzyża łacińskiego, którego ramiona tworzą prostokątne kaplice; o wymiarach: długość 30 m, szerokość 10 m, wysokość do sklepienia 6,5 m, wieże 17 m.

WACH. Kościół zbudowano w latach 1980 — 1984. Jest z cegły, tynkowany, o wymiarach: długość 26,5 m, szerokość 14,5 m, wysokość do sklepienia 10 m, wieża 26 m.

ZALAS. W 1901 r. wzniesiono drewnianą kaplicę, a w latach 1908 — 1913 obecny kościół. Jest on w stylu neogotyckim, z cegły, nie tynkowany, jednonawowy, z dwiema kaplicami, o wymiarach: długość 36 m, szerokość 11 m, wysokość do sklepienia 15 m, wieża 25 m. Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica wzniesiona około 1902 r., wysoka na 16m.²³

Wszystkie kościoły na obszarze dawnego starostwa łomżyńskiego i starostwa ostrołęckiego były więc początkowo drewniane, w parafiach: Czarni k. Lipnik, Dąbrówce, Dobrymlesie, Kuziach, Lemanie, Łyse i Turośli są z drewna także dzisiaj. Największą budowlą sakralną w Puszczy Zielonej jest kościół w Myszyńcu. Ustępuje mu nieco rozmiarami kościół w Kadzidle. Dwie pierwsze parafie w Puszczy Zielonej również dzisiaj wyróżniają się rozległością obszaru i okazałością kościołów.

Na terenie dawnego starostwa przasnyskiego jest obecnie sześć kościołów, mianowicie w porządku alfabetycznym.

BARANOWO. Drewniana kaplica istniała przed 1775 r. W tym roku wzniesiono drewniany kościół, w 1870 r. kolejny drewniany. Obecny murowany kościół został konsekrowany w 1926 r.

BRODOWE ŁĄKI. Przed 1770 r. była drewniana kaplica. Obecny drewniany kościół zbudowano w 1884 r.

DRAŹDŻEWO. W 1762 r. zbudowano drewnianą kaplicę, a w 1874 r. obecny drewniany kościół.

OLSZEWKA. Drewniany kościół pochodzi z 1922 r.

PARCIAKI. Około 1907 r. przeniesiono z Czarni k. Myszyńca tamtejszy drewniany kościół i do dzisiaj służy on wiernym.

²³ Akta parafii podane wyżej oraz W. Jemielity. Dekanat Myszyniecki s. 7, 11, 14, 19, 25; Parafie Jedwabnego, Kolna i okolicy s. 21, 31, 36; Parafie Ostrołęki i okolicy s. 6, 11, 12, 20, 32; Parafie Łomży i okolicy s. 44.

ZARĘBY. W 1775 r. zbudowano obecny drewniany kościół. Staną on na miejscu wcześniejszego kościoła.²⁴

Z terenu dawnego starostwa przasnyskiego autor nie posiada wymiarów kościołów; jest to inna diecezja.

4. PODZIAŁY W ADMINISTRACJI KOŚCIELNEJ

Mazowsze należało do diecezji płockiej, a więc i teren Puszczy Zielonej. W 1918 r. dekanaty: Łomża, Wąsosz i Wizna przeszły do nowoutworzonej diecezji augustowskiej czyli diecezji sejneńskiej. Granica diecezji przebiegała przez Puszczę. Myszyniec i Kadzidło pozostały w diecezji płockiej, a część ich wiosek odeszła do nowej diecezji; Kolno i Nowogród były w tej ostatniej. Taki podział utrzymał się do 1925 r., kiedy powstała diecezja łomżyńska. W skład jej wszedł cały obszar byłych starostw łomżyńskiego i ostrołęckiego, zaś teren byłego starostwa przasnyskiego pozostał w diecezji płockiej.²⁵

Po 1818 r. większość obszaru Puszczy Zielonej pozostała więc w diecezji płockiej. Wówczas na interesującym nas terenie do dekanatu ostrołęckiego należały parafie Kadzidło i Myszyniec, a do dekanatu przasnyskiego Baranowo, Brodowe Łąki i Zaręby.²⁶ W 1914 r. w pierwszym z dekanatów były parafie: Dąbrówka, Kadzidło, Łyse i Myszyniec, w drugim: Baranowo, Brodowe Łąki, Parciaki i Zaręby; parafia Drażdżewo należała do dekanatu makowskiego.²⁷ Po zajęciu Królestwa Polskiego przez Niemców, w 1915 r. biskup A. Nowowiejski utworzył m.in. dekanat w Myszyncu, w skład którego weszło pięć parafii: Brodowe Łąki, Czarnia k. Myczyńca, Łyse, Myszyniec i Żalas oraz dodekanat w Chorzelach złożony z ośmiu parafii: Chorzele, Duczymin, Dzierzgowo, Janowo, Janowiec, Krzynowłoga Wielka, Parciaki i Zaręby. Pierwszy dekanat zniesiono w styczniu 1920 r., drugi od 1 października 1921 r.²⁸

W 1818 r. do diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej z terenu Puszczy Zielonej przeszła jedynie parafia Turośl, wówczas filia parafii Kolno. Przed 1867 r. dołączyła parafia Lipniki, potem inne nowotworzone.²⁹ W 1925 r. do diecezji łomżyńskiej włączono z diecezji płockiej dekanaty: czyżewski, ostrowski i ostrołęcki. W dekanacie kolneńskim znalazły się parafie: Dobrylas, Kuzie, Leman, Lipniki, Turośl i Zbójna, w dekanacie ostrołęckim: Czarnia k. Myszyńca, Dą-

²⁴ Rocznik Diecezji Płockiej 1966.

²⁵ W. Jemielity. Zarys dziejów diecezji Łomżyńskiej. „Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne” 1987 nr 2 s. 2 n.

²⁶ J. Skarbek. Diecezja płocka w latach 1795 — 1832. Studia Płockie”, t. III. Płock 1975 s.260.

²⁷ Catalogus ecclesiarum diocesis plocensis 1914

²⁸ T. Żebrowski. Zarys dziejów diecezji płockiej. Płock 1976 s. 21. Miesięcznik Pasternski Płocki 1915 s. 198; 1921 s. 40; 1922 s. 15.

²⁹ W. Jemielity: Diecezja augustowska czyli sejneńska w latach 1818 — 1972. Lublin 1972 s. 16, 20.

brówka, Kadzidło, Łyse, Myszyniec i Zalas. W 1933 r. Parafia Lipniki przeszła do dekanatu ostrołęckiego.³⁰

Wreszcie 1 października 1946 r. biskup Stanisław Łukomski utworzył dekanat myszyński. Uczynił to „ze względu na zbyt wielką liczbę parafii obejmujących dekanat ostrołęcki”. W skład nowego dekanatu weszły parafie z dekanatu ostrołęckiego: Czarnia k. Myszyńca, Lipniki, Łyse, Myszyniec i Zalas, a z dekanatu kolneńskiego parafie Kuzie i Leman. Ostatnia dnia 1 stycznia 1959 r. powróciła do dekanatu łomżyńskiego parafia Zbójna; zmiany nastąpiły „ze względu na lepszą komunikację”.³¹

5. ZAKOŃCZENIE

W 1990 r. parafie utworzone na obszarze byłych starostw łomżyńskiego i ostrołęckiego posiadały następującą liczbę wiernych: w dekanacie myszyńskim: Czarnia k. Lipnik 520, Czarnia k. Myszyńca 2670, Kuzie 1200, Lipniki 1900, Łyse 3400, Myszyniec 11000, Zalas 2650; w dekanacie ostrołęckim: Dąbrówka 1400, Kadzidło 9100, Obierwia 2000, Wach 1430; w dekanacie kolneńskim: Dobrylas 875, Leman 998, Turośl 2950 wiernych.³² W dekanacie przasnyskim: Baranowo 6120, Drażdzewo 2170, Zaręby 2500 wiernych.³³

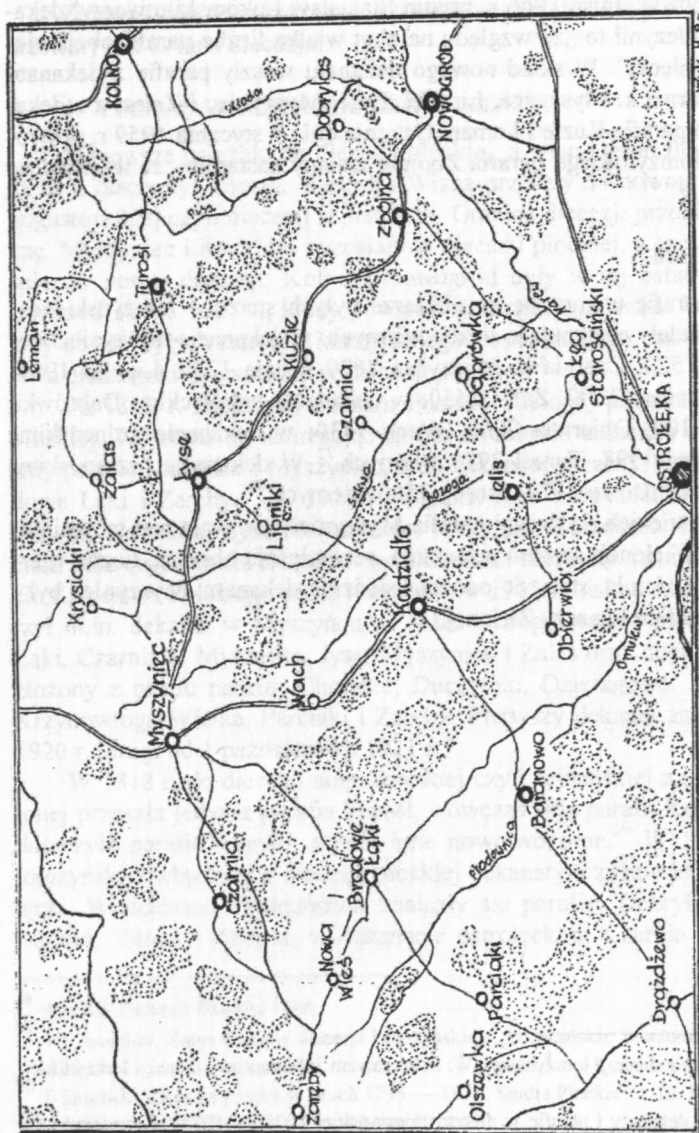
Od czasów jezuickich do dzisiaj parafia Myszyniec górowała nad innymi parafiami w Puszczy Zielonej: czasem powstania, rozległością obszaru, liczbą wiernych, okazałością kościoła, stała się ponadto siedzibą dekanatu. Myszyniec był i jest centrum kościelnym Puszczy Zielonej.

³⁰ W. Jemieliły. Powstanie diecezji łomżyńskiej. W: Schematyzm Jubileuszowy diecezji łomżyńskiej. Łomża 1975 s. 9, 16

³¹ W. Jemieliły. Nowe dekanaty i parafie w diecezji łomżyńskiej 1925 — 1977. „Rozporządzenia Urzędowe Łomżyńskiej Kurii Diecezjalnej” 1977 nr 7 s. 15 — 17.

³² W. Jemieliły. Diecezja Łomżyńska. Łomża 1990 s. 182 n.

³³ Diecezja Płocka 1988. Płock 1988 s. 84, 127.

wyk. R.Sz.

skala 1:300 000

- potoki
- lasy
- koleje
- drogi
- miasto wojewódzkie
- inne miasta
- wsie gminne
- inne wsie